

Μερικά Ιστορικά στοιχεία για το Φρούριο των Τρικάλων

Στα βορειοδυτικά της πόλης των Τρικάλων υψώνεται το Φρούριο. Το έκτισε τον 6^ο αιώνα ο Ιουστινιανός πάνω στα ερείπια της ακρόπολης της αρχαίας Τρίκκης.

Τον 17^ο αιώνα οι Τούρκοι ανήγειραν στο Φρούριο ρολόι, το οποίο συντηρείτο από εισφορές των καταστηματάρχων της πόλης.

Το 1819 επισκευάστηκαν από τους Τούρκους όλα τα Φρούρια της περιοχής Τρικάλων και η Πύλη έβαλε έκτακτο φόρο στους Χριστιανούς ανερχόμενο σε 98.000 γρόσια. (Στοιχεία από το αρχείο του Αλή πασά)

Το 1881, με την ευκαιρία της απελευθέρωσης της πόλης από τους Οθωμανούς, το Φρούριο φωταγωγήθηκε με δαυλούς.

Το 1884, όταν ο βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος Α΄ επισκέφθηκε τα Τρίκαλα, ο φρούραρχος της πόλης συνταγματάρχης Λ. Σταμάτης του έδωσε το κλειδί του Φρουρίου. («Φάρος του Ολύμπου» 4/5/1884).

Το 1897, κατά τον ατυχή πόλεμο, όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν και πάλι τα Τρίκαλα, ο τουρκικός στρατός ζητωκραυγάζοντας και με 21 κανονιοβολισμούς ύψωσε στο Φρούριο την τουρκική σημαία. («Ακρόπολις» 30/4/1897)

Τον Αύγουστο του 1902 ο αρχαιολόγος Καστριώτης άρχισε ανασκαφές, προκειμένου να βρει στοιχεία από την αρχαιότητα και κυρίως το αρχαίο Ασκληπιείο. Ο Δήμος Τρικκαίων επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ανασκαφές και ψήφισε προς ενίσχυση τους ένα κονδύλι 2.000 δρχ. Ο Καστριώτης κατά την ανασκαφή στο Φρούριο ανακάλυψε ότι οι πέτρες στο τρίτο διάζωμα είναι αρχαίες, ενώ όλα τα κτίσματα του Φρουρίου ήταν της Μεσαιωνικής εποχής. Κατά την ανασκαφή βρήκε και μια αναθηματική επιγραφή «τη Αρτέμιδι Ακραία »η οποία μαρτυρεί ότι υπήρχε εκεί ναός της Ακραίας Αρτέμιδος.

Το 1905, η εμποροπανήγυρη η οποία με Β. Διάταγμα είχε αρχίσει να λειτουργεί στα Τρίκαλα από το 1883, τελέστηκε στο Φρούριο. Σύμφωνα με την εφ. «Θεσσαλία» του Βόλου « η εμποροπανήγυρις κατελάμβανε τον βορειοδυτικόν χώρο του εγκαταλελειμμένου Φρουρίου», ενώ το ζωοπάζαρο κατελάμβανε την πεδιάδα δυτικά του Φρουρίου.

Το 1907 όταν ήρθαν στα Τρίκαλα πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία έμειναν για ένα χρονικό διάστημα στα οικήματα που υπήρχαν στο πρώτο διάζωμα του Φρουρίου.

Το 1910 οι Τρικαλινοί ήθελαν να γκρεμισθεί το Φρούριο. Σχετικό αίτημα προς την κυβέρνηση είχε υποβάλλει το Δημοτικό συμβούλιο υπογραμμίζοντας ότι « το φρούριον παρεμποδίζει τον αέρα και είναι εντελώς άχρηστον». Το αίτημα έγινε δεκτό από την Κυβέρνηση. Η εφ. «Αναγέννησις» (φ. 12/ 1/1910) καλούσε τον Δήμαρχο και τον Φρούραρχο της πόλης να προβούν αμέσως στην κατεδάφιση του.

Το 1913, κατά την ημέρα της κηδείας του βασιλιά Γεωργίου, ο οποίος είχε δολοφονηθεί στη Θεσσαλονίκη από τον Αλ. Σχοινιά, « Πένθιμοι κανονιοβολισμοί ερρίπτοντο από το Φρούριο». («Θάρρος» 21/3/1913).

Επίσης το 1913 οι στύλοι και το ξύλινο ικρίωμα επί του οποίου στηριζόταν η καμπάνα του τουρκικού ρολογιού, το οποίο είχαν κατασκευάσει οι Οθωμανοί τον 17^ο αιώνα, είχαν σαπίσει. Παρά τις προειδοποιήσεις της εφ. «Θάρρος» κανείς αρμόδιους δεν ενδιαφέρθηκε . Τελικά η καμπάνα έπεσε στις 3 Ιουνίου, ευτυχώς χωρίς να προκαλέσει θύματα.

Το 1914 χρυσοθήρες άρχισαν να σκάβουν στο Φρούριο με την ελπίδα να βρουν κρυμμένους θησαυρούς. Η απόπειρα απέτυχε. Θησαυροί δεν βρέθηκαν.

Το 1916, κατά τον εθνικό διχασμό, η Νομαρχία Τρικάλων κατάρτισε, με την ευκαιρία της γιορτής του βασιλιά Κωνσταντίνου, ένα πλούσιο πρόγραμμα, που μεταξύ άλλων περιελάμβανε και τη φωταγωγήση του Φρουρίου «δι'ικανής ποσότητος ριτίνης». Έξι μήνες αργότερα, πάνω από χίλια άτομα ανήκοντα στον Σύνδεσμο Επιστράτων – οργάνωση που υποστήριζε τη μοναρχία- συγκεντρώθηκαν στο Φρούριο από όπου «με τη σημαίαν των και την σάλπιγγά των, με βήμα στρατιωτικόν διήλθον την πόλιν ζητωκραυγάζοντες υπέρ του Βασιλέως». (« Αναγέννησις» 17/11/1916)

Το 1918, μετά την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος- ο βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε εξοριστεί και τα ηνία της χώρας είχε αναλάβει ο Βενιζέλος- ο Σύλλογος Φιλελευθέρων, με την ευκαιρία της 25^{ης} Μαρτίου, έσπευσε να φωταγωγήσει το Φρούριο με πυρσούς. Στις αρχές Μαΐου της ίδιας χρονιάς ήρθε στα Τρίκαλα ο Άγγλος αρχιτέκτονας τοπίου Τόμας Μώσον, ο οποίος δήλωσε ότι το σχέδιο της πόλεως ήταν τέλειο και συμβούλευσε τον δήμαρχο Π. Χατζηγάκη να κατασκευάσει στο Φρούριο μια μεγάλη δεξαμενή για να υδρευεται η πόλη. («Θάρρος» 11/5/1918)

Το 1919 στα Τρίκαλα δεν υπήρχε νοσοκομείο. Λόγω των κρουσμάτων ευλογιάς που εμφανίστηκαν την εποχή εκείνη στην πόλη, οι τοπικές Αρχές ζήτησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών μια πίστωση 10.000 δρχ. προκειμένου να συστήσουν ευλογοκομείο στα κτίρια που υπήρχαν την εποχή εκείνη στο πρώτο διάζωμα του Φρουρίου. Επειδή η σχετική πίστωση καθυστερούσε, οι αρμόδιοι φορείς χρησιμοποίησαν ως ευλογοκομείο τους οίκους ανοχής επί της οδού Λαρίσης και ως αναρρωτήριο το Κουρσούμ τζαμί. («Θάρρος» 5/9/1919) Ωστόσο για ένα χρονικό διάστημα μέσα σε ένα μισογκρεμισμένο κτίριο του Φρουρίου λειτούργησε απομονωτήριο πασχόντων από ευλογιά.

Το 1923, ύστερα από τη Μικρασιατική καταστροφή εκατοντάδες πρόσφυγες έφθασαν στα Τρίκαλα. Η επιτροπή περιθάλψεως τους εγκατέστησε αρχικά σε επιταγμένα σχολεία και στη συνέχεια στους παλαιούς στρατώνες (σημερινά δικαστήρια). Λόγω των επιδημιών, με προτροπή του υγειονομικού επιθεωρητή του νομού Γ. Πράντζου και του ιατρού περιθάλψεως των προσφύγων Γ. Κύρκου, ο Δήμος Τρικκαίων ψήφισε ένα κονδύλι 35.000 δρχ. για να ανακαινισθούν τα κτίρια που βρίσκονταν στο Φρούριο ώστε να χρησιμοποιηθούν ως νοσοκομείο λοιμωδών νοσημάτων. Επειδή οι εργασίες εκτελούνταν με αργούς ρυθμούς, τελικά το νοσοκομείο λειτούργησε σε μια πτέρυγα των νέων στρατώνων.

Το 1928 επί δημαρχίας Χρίστου Χατζηγάκη, ο Δήμος Τρικκαίων αποφάσισε να ιδρύσει δημοτικό νοσοκομείο. Η αρμόδια επιτροπή αρχικά επέλεξε ως κατάλληλο χώρο το Φρούριο. Τελικά το δημοτικό νοσοκομείο κτίστηκε στους πρόποδες του Προφήτη Ηλία.

Το 1934 επικρατούσε και πάλι η σκέψη να κατεδαφισθεί το Φρούριο. Ο Δήμαρχος Θ. Θεοδοσόπουλος ,αφού με τη μεσολάβηση του Νομάρχη Πιπιλιάγκα είχε εξασφαλίσει τη συγκατάθεση του Υπουργείου Γεωργίας για χρήση και εκμετάλλευση του Φρουρίου, κάλεσε στα Τρίκαλα τον αρχιτέκτονα του Δήμου Αθηναίων Νικολούδη, καθ' υπόδειξη του οποίου αποφασίστηκε να μην κατεδαφιστεί το Φρούριο αλλά να παραμείνει ως έχει και να αναδασωθεί ο πέριξ χώρος.

Το 1936 ο δήμαρχος Θεοδόσης Θεοδοσόπουλος ανήγειρε στο Φρούριο τον σημερινό πύργο του ρολογιού, στην ίδια περίπου θέση που ήταν και ο πύργος του τούρκικου ρολογιού. Η κατασκευή του όλου έργου έγινε από τον εργολάβο Φαμπρικάνο και κόστισε στον Δήμο 257.505 δρχ. (« Θάρρος 17/1/1937). Την ίδια εποχή κατασκευάστηκαν και οι υπάρχοντες στο πρώτο διάζωμα του Φρουρίου φανοστάτες, οι οποίοι είναι παρόμοιοι με τους φανοστάτες της πλατείας Ρήγα Φεραίου.

Το 1937, λειτουργούσε στο Φρούριο υπό τη διεύθυνση των Βισβίκη και Παπαδήμα ένα καφενεδάκι, στο οποίο το καλοκαίρι του 1937 έπαιζε το συγκρότημα Βαμβακάρη, Μπάτη και Σαμιωτάκη. Κατά την παραμονή του στα Τρίκαλα ο Βαμβακάρης συνέθεσε το τραγούδι «Όλοι οι ρεμπέτες του ντουινιά εμένα αγαπάνε». «Το έγγραφα και το λανσάρισα στο καφενεδάκι που είχαν κάνει στο φρούριο,» γράφει στην αυτοβιογραφία του.

Το 1940, λόγω των πολεμικών γεγονότων στην Ευρώπη, οι Αρχές της πόλεως εγκατέστησαν στο Φρούριο σειρήνα. Τον Απρίλιο του 1941 κατά τους γερμανικούς βομβαρδισμούς τη μόνη ζημιιά που υπέστη το ρολόι της πόλης ήταν να σπάσει το καντράν. Κακώς αναφέρεται και μάλιστα σε επίσημη ιστοσελίδα ότι ο πύργος του ρολογιού βομβαρδίστηκε.

Τον Σεπτέμβριο του 1943, μετά την συνθηκολόγηση της Ιταλίας και την κατάληψη των Τρικάλων από τους Γερμανούς, γερμανική φρουρά εγκαταστάθηκε στον πύργο του ρολογιού, από όπου και ήλεγχε όλη την πόλη.

Στις 18 Οκτωβρίου 1944 οι Γερμανοί αναχώρησαν από τα Τρίκαλα. Ένα χρόνο αργότερα, 27 Σεπτεμβρίου 1945 η Νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ, με τη ευκαιρία της τέταρτης επετείου της ίδρυσής του ΕΑΜ, οργάνωσε στο πρώτο διάζωμα του Φρουρίου μεγάλη διαδήλωση.

Το 1946 οι μαθητές και μαθήτριες του γυμνασίου έδωσαν στο πρώτο διάζωμα του Φρουρίου θεατρική παράσταση με το έργο «Ιφιγένεια εν Αυλίδι», σε σκηνοθεσία του καθηγητή Γ. Παπαγεωργίου. Το ρόλο της Ιφιγένειας έπαιξε η μαθήτρια Καίτη Κακκαβα.

Το 1954 κατέρρευσε από διάβρωση ένα μέρος του τείχους του Φρουρίου και καταπλάκωσε μια οικία από την οποία ανασύρθηκαν νεκροί μια γυναίκα και δυο παιδιά. Ύστερα από το δυστύχημα αυτό ξανάρχισε συζήτηση για κατεδάφιση του Φρουρίου. Ο τοπικός τύπος όμως αντέδρασε. «Ότι σεβάσθηκαν οι αιώνες εμείς δεν έχουμε δικαίωμα να το γκρεμίσουμε» έγραψε η εφ. «Αναγέννησις» (26/2/1954)

Τον Μάιο του 1958 οργανώθηκε το Φεστιβάλ Τρίκης. Την πρώτη ημέρα των εκδηλώσεων τέσσερις χιλιάδες Τρικαλινοί συγκεντρώθηκαν στο Φρούριο για να ακούσουν τη Φιλαρμονική του Δήμου Λάρισας, την μπάντα του Α΄ Σώματος στρατού και την Αμερικανίδα κοντράλτο Βιρζίνια Πάρις να τραγουδάει θρησκευτικά νέγρικα τραγούδια συνοδευόμενη στο πιάνο από τον Κώστα Κυδωνιάτη.

Το 1960 Ο δήμαρχος Ιωάννης Μάτης ανήγειρε στο Φρούριο δημοτικό περίπτερο, εξωράισε τον περιβάλλοντα χώρο και κατασκεύασε μια σκάλα από την πλευρά της Αγίας Φανερωμένης. Κατά την περίοδο 1960-1970 το δημοτικό περίπτερο του Φρουρίου εξελίχθηκε σε κοσμικό κέντρο, στο οποίο έπαιζαν πολύ γνωστές ορχήστρες των Αθηνών.

Το 1988 επί δημαρχίας Αθ. Τριγώνη αναέρθηκε στο δεύτερο διάζωμα του Φρουρίου υπαίθριο θέατρο, όπου τους θερινούς μήνες δίνονται θεατρικές παραστάσεις.

Το 2014 η αρχαιολογική υπηρεσία επισκεύασε το τρίτο διάζωμα του Φρουρίου, στο οποίο σώζεται και η πυριτιδαποθήκη.

Το 2016 στο δημοτικό περίπτερο του Φρουρίου, το οποίο εδώ και καιρό παρέμενε ξενοίκιαστο, φιλοξενήθηκαν -με απόφαση του δημάρχου Δημ. Παπαστεργίου- 190 περίπου πρόσφυγες από τη Συρία και Αφγανιστάν. Οι πρόσφυγες ύστερα από παραμονή τριών εβδομάδων αναχώρησαν. Λίγο αργότερα ο Δήμος Τρικκαίων νοίκιασε το δημοτικό περίπτερο σε ιδιώτη επιχειρηματία.

Μαρούλα Κλιάφα